

СЕМЕНОВ Микола,
 викладач кафедри бойового та
 логістичного забезпечення
 факультету службово-бойової діяльності
 Національної гвардії України Київського
 інституту Національної гвардії України

ВПРОВАДЖЕННЯ НОВОГО БОЙОВОГО ДОСВІДУ В УМОВАХ ПОВНОМАСШТАБНОЇ ВІЙНИ

Часто продукти, предмети і речі, які стали для нас звичними і які ми використовуємо або бачимо майже щодня, мають своє коріння і створювалися з початковим наміром для військових потреб. Так наприклад винайдення атомної бомби стимулювало дослідження у галузі ядерної фізики та технологій, що в свою чергу допомогло винайти та розвинути атомну електроенергію. Інтернет також має військове походження і був розроблений як децентралізована комунікаційна мережа для військових цілей. Розквіт та активне використання реактивних двигунів у літаках та ракетах наступили під час Другої світової війни [2].

Такий вплив військової галузі на науку і техніку має обґрунтоване підґрунтя:

✓ **нагальність проблем:** Війна створює нагальність вирішення важливих завдань, таких як розробка більш ефективної військової техніки, зброї, комунікаційних систем, медичних технологій тощо. Це стимулює вчених і інженерів до швидкого розвитку технологій.

✓ **фінансування:** У часи війни держави зазвичай виділяють значні ресурси для досліджень та розробок у сфері оборони. Це дозволяє науковим інститутам та технологічним компаніям отримувати більше грошей для здійснення досліджень та розробок.

✓ **конкуренція та змагання:** Війна створює конкуренцію між різними сторонами, що змушує їх змагатися за перевагу в технологічних досягненнях. Ця конкуренція може сприяти швидкому розвитку нових інновацій.

✓ **воєнні випробування:** Військові конфлікти надають можливість випробувати нові технології та вдосконалювати їх в реальних умовах бойових дій.

✓ **міждисциплінарність:** Війна спонукає різні галузі науки та техніки до співпраці та обміну знаннями, що може призвести до виникнення нових інтердисциплінарних рішень і розробок.

Збройна агресія, яка має місце в нашій країні, можна охарактеризувати як війну, яка розгортається з використанням передових технологій. Тактика ворожих підрозділів, а також засоби ураження і способи їх використання постійно змінюються. Це означає, що нормативно-правові документи та положення, що стосуються фортифікації, тактики дій, озброєння тощо, на основі

яких приймаються рішення, іноді стають менш актуальними через швидкі та непередбачувані зміни військової обстановки [1].

Нинішні боєві дії виявили суттєву відмінність між сучасними вимогами та традиційним підходом до професійної підготовки майбутніх офіцерів. Це свідчить про необхідність перегляду та модернізації існуючих методів формування професійної компетентності, оскільки вони не є досить ефективними.

Аналізуючи нагальні питання інженерного забезпечення підрозділів Національної Гвардії України, виділяються аспекти, які ще нещодавно не розглядалися, але зараз стали вкрай важливими. Деякі з таких нагальних проблем включають:

1. Забезпечення безпеки особового складу та техніки від FPV (First Person View) дронів, що використовуються як камікадзе, є актуальним завданням, яке раніше не враховувалось.

2. Виявлення ворожих мінно-вибухових загороджень за допомогою сучасних технологій, таких як дрони з тепловізійною камерою, є новим аспектом в інженерному забезпеченні та раніше не розглядалося.

3. Подолання ворожих мінно-вибухових загороджень, оснащених замкачами, стало важливою проблемою під час нашого контрнаступу [3].

Отже, на сьогоднішній день важливим стало проведення аналізу професійної підготовки майбутніх офіцерів щодо інженерної підготовки. Цей аналіз передбачає виявлення розбіжностей між традиційною підготовкою майбутніх офіцерів і новим військовим досвідом, набутим під час повномасштабних воєнних конфліктів. Також він передбачає ідентифікацію слабких сторін у професійній підготовці і вдосконалення інформаційного, методичного та організаційного забезпечення професійної підготовки майбутніх офіцерів з інженерної сфери відповідно до нового військового досвіду та вимог сучасності.

Список використаних джерел

1. Петечел О.Ю. Теоретичний аналіз проблеми агресії. URL: <http://lib.pnu.edu.ua:8080/bitstream/12345678> (дата звернення: 07.10.2023).

2. Семенов М. В., Єсіпова О. О. Інженерне забезпечення підрозділу НГУ як одна з найголовніших професійних компетенцій майбутнього офіцера. Проблеми формування громадянського суспільства в Україні: доба нестійкої інституційності: матеріали міжнар. наук.-практ. конф., м. Дніпро, 5 трав. 2023 р. Дніпро, 2023. С. 180-182

3. Семенов М.В., Турський О.Ю. Обґрунтування необхідності здійснення досліджень щодо формування здатності майбутніх офіцерів здійснювати інженерне забезпечення підрозділу НГУ у процесі професійної підготовки. Вісник науки та освіти. 2023. 6(12). С.600-609.

СОВІНСЬКИЙ Сергій Євгенович,
*старший викладач кафедри тактики та
тактико-спеціальної підготовки
факультету службово-бойової діяльності
НГУ Київського інституту НГУ*

ПРОБЛЕМНІ ПИТАННЯ ЩОДО УЗАГАЛЬНЕННЯ, ВИВЧЕННЯ ТА ВПРОВАДЖЕННЯ БОЙОВОГО ДОСВІДУ ЗАСТОСУВАННЯ ЧАСТИН ТА ПІДРОЗДІЛІВ НАЦІОНАЛЬНОЇ ГВАРДІЇ УКРАЇНИ В ОСВІТНІЙ ПРОЦЕС

Відповідно до ст.2 Закону України «Про Національну гвардію України» [1] одним із завдань є участь і відсічі збройної агресії проти України та ліквідації збройного конфлікту шляхом ведення воєнних (бойових) дій, а також у виконанні завдань територіальної оборони. Успішне виконання бойових (спеціальних) завдань підрозділами та частинами Національної гвардії України ґрунтується на вмільому керівництві підпорядкованими силами та засобами командирами усіх рівнів. Особливої значимості уміле керівництво військами постає в умовах сьогодення під час війни з відсічі повномасштабної збройної агресії Російської Федерації проти нашої держави, насамперед, для успішного виконання поставлених бойових завдань, забезпечення боєздатності підпорядкованих підрозділів та, врешті решт, збереження життя та здоров'я особового складу. Провідна роль у цьому відводиться офіцерським кадрами, основним джерелом комплектування яких є вищі військові навчальні заклади (ВВНЗ). Таким чином, від якісної підготовки курсантів як майбутніх командирів, здобуття ними необхідних професійних компетентностей під час навчання залежить успішне ведення бою підрозділами Національної гвардії України та загалом виконання поставлених бойових завдань на тактичному рівні.

Враховуючи досвід ведення антитерористичної операції на сході України, починаючи з квітня 2022 року, а згодом і участь підрозділів НГУ в операції Об'єднаних сил, слід зазначити, що збройний конфлікт з Російською Федерацією та її сателитами у вигляді так званих «ДНР» та «ЛНР» змінив певні погляди на порядок ведення бойових дій та взагалі на тактику застосування підрозділів. Це вимагало, а згодом і призвело до змін як в керівних документах, починаючи з Бойових статутів ЗСУ, наказів МВС України та командувача НГУ, так і в порядку підготовки, застосування, забезпечення підрозділів, а також в організаційно-штатній структурі частин та тимчасових створюємих формуваннях (до прикладу, широке залучення до безпосереднього виконання завдань батальйонних та ротних тактичних груп або батальйонних та ротних груп здатних автономно виконувати завдання).

З початком повномасштабної агресії Російської Федерації тактика застосування підрозділів усіх родів, військ та служб продовжує корегуватись майже щоденно, у тому числі завдяки забезпеченню складових сил оборони України сучасними зразками озброєння та техніки західних партнерів, ТТХ яких

відрізняються від наявних зразків українського та радянського виробництва, а крім того, ці зразки вводяться до штату новостворених підрозділів. Цей процес удосконалення застосування наших підрозділів триває постійно, що обумовлено об'єктивною необхідністю протистояння збройній агресії Російської Федерації та здобуття нашої Перемоги. За таких обставин керівні документи, які використовуються під час навчання здобувачів вищої освіти як майбутніх офіцерів, об'єктивно «не встигають» за змінами та новими підходами у застосуванні сил та засобів під час ведення бойових дій.

Таким чином, питання вивчення та впровадження бойового досвіду в освітній процес під час вивчення загальновійськових дисциплін має посідати провідне місце в процесі навчання майбутніх офіцерів і саме до такого висновку надійшли фахівці НА НГУ Є. С. Яковенко, С. В. Белай, І. М. Волков у своєму дослідженні «Запровадження бойового досвіду в освітній процес Національної академії Національної гвардії України під час вивчення загальновійськових дисциплін» [2]. Автори вивчали питання «чи готова система військової освіти оперативно реагувати на вимоги сучасної війни та своєчасно вдосконалювати програми підготовки офіцерських кадрів саме в процесі навчання?». В своїй роботі датованій листопадом 2022 року вони намагались провести аналіз останніх досліджень та публікацій в цьому напрямку, проте вивчені ними дослідження фахівців НУОУ стосуються ще 2004-2012 років. тобто ще до початку збройного конфлікту з Російською Федерацією, а тим більше повномасштабного вторгнення. Також автори вивчили керівні документи з цього питання, а саме Доктрину з вивчення та впровадження досвіду у Збройних Силах України від 03.07.2020 р. № 1928/НВГШ [3] та Інструкцію з вивчення та впровадження досвіду виконання бойових (спеціальних) завдань Національною гвардією України під час відсічі збройної агресії, затверджену наказом командувача Національної гвардії України від 10.11.2022 р. No 390 [4]. Проте відповіді на слушно поставлене питання Є. С. Яковенко, С. В. Белай, І. М. Волков, на жаль, так і не надали, обмежившись тільки у висновку, що «створення системи вивчення та впровадження бойового досвіду в освітній процес НА НГУ під час вивчення загальновійськових дисциплін дасть змогу оптимізувати та прискорити комплексне вирішення завдань. Саме це завдання, на думку автора, потребує подальшого дослідження».

В процесі дослідження автори зазначають, що створення такої системи надасть змогу, зокрема, виконати такі дійсно важливі завдання як визначення ролі та місця науково-педагогічного працівника (НПП) у процесі вивчення та впровадження бойового досвіду в освітній процес під час вивчення загальновійськових дисциплін та систематичне підвищення його кваліфікації стосовно даних питань; організація збирання та проведення аналізу отриманої інформації та пропонують «для вирішення цих завдань створити певне «підґрунтя», що дасть змогу ефективно функціонувати системі вивчення та впровадження бойового досвіду в освітній процес під час вивчення загальновійськових дисциплін, а саме:

1) запровадження процесу оперативного обміну інформацією між органами військового управління військових частин НГУ та науково-педагогічними працівниками...;

3) залучення науково-педагогічних працівників та представників військових частин НГУ до спільного обговорення як позитивних, так і негативних прикладів застосування підрозділів під час ведення бойових дій;

4) проведення бінарних занять з представниками військових частин та підрозділів усіх складових сектору безпеки і оборони, які володіють саме сучасним бойовим досвідом...».

Проте, по-перше, ми чітко розуміємо, що процес оперативного обміну інформацією між органами військового управління військових частин та науково-педагогічними працівниками неможливий взагалі, оскільки це не є функцією органів управління, а тим більше під час безпосереднього керівництва бойовими діями майже нереально.

По-друге, системне та систематичне залучення науково-педагогічних працівників та представників військових частин до спільного обговорення як позитивних, так і негативних прикладів застосування підрозділів під час ведення бойових дій також з тих же причин об'єктивно неможливе, окрім окремих зустрічей ініційованих керівництвом ВВНЗ або НПП (хоча користь від таких обговорень дійсно виявляється суттєвою).

А по-третє, проведення бінарних занять з представниками військових частин та підрозділів усіх складових сектору безпеки і оборони, які володіють саме сучасним бойовим досвідом, дійсно дуже корисливе, проте, на мій погляд, потребує директивного вирішення на рівні Департаменту професійної підготовки ГУ НГУ з визначенням певних частин, графіків цих занять та за яким напрямком (принаймні протягом якого місяця) з урахуванням службово-бойових завдань (бойових злагоджень) цих частин, тощо, адже саме на ГУ НГУ покладено функцію керівництва з впровадження набутого досвіду для підготовки військ (сил) в системі військової підготовки та військової освіти.

Для розв'язання цих питань звісно звертаємось до керівних документів, зокрема вищезгаданої Інструкції з вивчення та впровадження досвіду виконання бойових (спеціальних) завдань Національною гвардією України під час відсічі збройної агресії (далі Інструкція), яка визначає порядок керівництва, організації, виконання та звітування, а також суб'єкти цієї роботи та покладені на них функції. Інструкція також чітко визначає етапи вивчення та впровадження досвіду та їх зміст. Зокрема визначено, що суб'єктами, які здійснюють вивчення та впровадження досвіду, є і ВВНЗ, а також зазначено, що ВВНЗ є основними ключовими структурами, які забезпечують наукове супроводження вивчення досвіду (на мій погляд, це функція наявних в штаті науково-дослідних лабораторій із застосування військ) та впроваджують вивчені (ідентифіковані) уроки в освітній процес і процес підготовки військ.

Стосовно ж ролі та місця НПП у процесі вивчення та впровадження бойового досвіду в освітній процес під час вивчення загальновійськових дисциплін, що досліджували і вищезгадані фахівці НА НГУ, то лише чітко

визначено, що поширення та впровадження бойового досвіду здійснюється шляхом проведення навчальних занять, включення питань вивчених (ідентифікованих) уроків до навчальних програм, розроблення навчально-методичного забезпечення (окремої уваги заслуговує і підвищення ефективності навчання цьому досвіду згідно скорегованих програм, але про це нижче). Проте цілком зрозуміло постає питання, перед впровадженням досвіду в процес навчання: якими ж формами НПП мають вивчати цей досвід (тобто з чого все починати) та їх повноваження? Але цей етап, вивчення передового досвіду, стосовно НПП, на жаль на мій погляд, Інструкція визначає досить поверхово або недостатньо ефективно.

Методику вивчення та впровадження досвіду професійної діяльності в освітній процес досліджували фахівці Київського інституту НГУ М.М. Медвідь, М.О. Ктіторов, Ю.І. Медвідь, В.Ю. Поляков, М.М. Гаврищук та Я.А. Вишневська в своїй роботі «Залежність розвитку системи внутрішньої забезпечення якості від впровадження досвіду практичної діяльності в освітній процес закладу вищої освіти» [5]. Автори статті справедливо зазначають що, відсутність/наявність процесу впровадження досвіду практичної діяльності (ДПД) в освітній процес закладу вищої освіти (ЗВО) є одним з важливих критеріїв функціонування та розвитку системи внутрішнього забезпечення. Так само погоджуюсь, що процес формування, розвитку та подальшого передавання ДПД у ЗВО описаний як цикл послідовної зміни статусу 4-х груп стейкхолдерів: здобувачі вищої освіти за освітньою програмою (ОП); випускники за ОП; представники роботодавців (замовників); представники академічної спільноти (НПП). Пропонуєма методика вивчення та впровадження ДПД в освітній процес детально визначає її складові елементи, але знову ж таки досить поверхово описаний процес отримання вхідних даних, а саме від їх своєчасності, актуальності, повноти та достовірності залежить ефективність усіх інших складових цієї методики, адже не розуміючи як якісно наповнити «стійкий фундамент» (отримання вхідних даних) ми не зможемо забезпечити надійність усіх наступних кроків - поверхів цієї «будівлі» (методики), яка повинна увінчатися позитивною зміною рівнів досягнення програмних результатів навчання здобувачів вищої освіти. Автори лише вказують, що вхідні дані – це матеріали, сформовані та узагальнені носіями отриманого ДПД, передані до ЗВО; носії отриманого ДПД – професіонали-практики, експерти галузі, представники роботодавців або НПП, які нещодавно відносилися до іншої категорії стейкхолдерів.

По перше, незрозуміло яким чином носії отриманого ДПД передають до ЗВО сформовані та узагальнені матеріали досвіду. А поклатись лише на отримувемий з непослідовною періодичністю «Інформаційний бюлетень» та «чекати» що ж там буде висвітлено абсолютно не варто. Взагалі, пасивний збір інформації з усіх доступних інформаційно-аналітичних джерел, як один із видів визначених Інструкцією, на мій погляд, під час повномасштабної війни може розглядатись лише як допоміжне джерело отримання ДПД. В той же час, Інструкція підкреслює, що активний збір інформації проводиться на місці шляхом безпосереднього спостереження, співбесід, вивчення та збору

конкретних даних посадовими особами (робочими групами) у ході виконання бойових (спеціальних) завдань, тим більше, що до складу робочих (мобільних) груп з вивчення та впровадження досвіду Інструкція дозволяє залучати представників ВВНЗ, а НПП можуть залучатись за своїми напрямками діяльності під час організації процесу вивчення досвіду. Крім того, вона визначає, що до аналізу проведених дій, як основної форми систематизації набутого досвіду, зазвичай залучаються усі учасники незалежно від службового статусу, а необхідність здійснення аналізу проведених дій викликана потребою правильно використовувати набутий підрозділами досвід, як позитивний, так і негативний, в тому числі в освітньому процесі.

По друге, НПП, які нещодавно відносились до іншої категорії стейкхолдерів (професіонали-практики або представники роботодавців) як на кафедрах, так і на курсах, складають, принаймні у Київському інституті НГУ, переважну меншість, тому незрозуміло який актуальний ДПД вони можуть передати до ЗВО. Взагалі, оцінка показників досягнень НПП та самої філософії підготовки здобувачів вищої освіти у ВВНЗ потребує докорінного перегляду як би це не лякало на перший погляд, принаймні під час дії воєнного стану, а можливо і в подальшому, адже на сьогодні треба відверто казати, обов'язкові освітні компоненти військово-професійної підготовки потребують більше практичної підготовки, але це тема окремої роботи.

Таким чином, підсумовуючи вищесказане, з урахуванням описаних вище досліджень та вимог керівних документів, пропоную наступні пропозиції щодо більш ефективного вивчення та впровадження бойового досвіду в освітній процес.

1. На плановій основі під керівництвом Департаменту професійної підготовки ГУ НГУ з урахуванням освітнього процесу запровадити систему роботи НПП та курсових офіцерів згідно графіку в складі робочих (мобільних) груп по вивченню передового досвіду у військових частинах НГУ, які залучені до виконання бойових завдань на тактичному рівні: батальйон (батальйонна тактична група), рота терміном до 2-х місяців з обов'язковим складанням звітного аналізу та пропозиціями щодо впровадження в освітній процес та повсякденну службову діяльність ВВНЗ.

2. Запровадження системи стажування НПП у ЗВО, в першу чергу у ВВНЗ, а також що дуже важливо, навчальних центрах, в тому числі Збройних сил України, які об'єктивно мають більше можливостей для вивчення ДПД в своїх військових частинах та підрозділах (враховуючи штатну перевагу ЗСУ на НГУ) та впровадження його в підпорядкованих їм навчальних центрах. Окремим напрямком повинно стати стажування НПП у іноземних партнерів країн НАТО під час викладання ними рівнів L-1, L-2 в навчальних закладах або навчальних центрах.

3. Враховуючи, що освітній процес у ВВНЗ повинен мати виключно прикладний характер, з метою підтримання тісного зв'язку з практикою застосування сил і засобів та їх всебічного забезпечення, в тому числі під час ведення бойових дій, застосувати практику переміщення по службі до органів

управління та підрозділів військових частини НГУ НПП, представників адміністративних підрозділів та курсових офіцерів, які мають термін проходження служби у ВВНЗ більше 5-ти років; натомість стимулювати, в тому числі фінансовим забезпеченням, представників роботодавців (офіцерів частин та підрозділів) для проходження служби на відповідних вищевказаних посадах у ВВНЗ. По-перше, наука не повинна бути заради науки, а тільки практика є критерієм якості освітнього процесу. По-друге, цикл послідовної зміни статусу 4-х груп стейкхолдерів повинен перебувати в постійному розвитку та відповідати передбачуваними до окремих груп вимогами, а саме представники академічної спільноти (НПП) не повинні зупинятись в розвитку як кінцева ланка циклу, а періодично міняти свій статус на роботодавця, а випускники тільки після професійного становлення, як справедливо зазначили у своєму дослідженні М.М. Медвідь, М.О. Ктіторов, Ю.І. Медвідь, В.Ю. Поляков, М.М. Гаврищук та Я.А. Вишневська, яке становить до 5-ти років діяльності, мають право переміщуватись по службі на посади НПП, адміністративних підрозділів та курсових офіцерів у ВВНЗ. Причому призначення курсових офіцерів на вищі посади у ВВНЗ повинно здійснюватись тільки після переміщення їх на аналогічні посади в групу роботодавців (військові частини).

4. Значно підвищити ефективність наукової роботи науково-організаційного відділу та науково-дослідної лабораторії із застосування військ (за потреби внести зміни до штатів) щодо наукового супроводження впровадження представниками кафедр передового досвіду в освітній процес, адже вищезгадані автори абсолютно вірно дійшли висновку, що важливе завдання кафедр – забезпечення наявності необхідних ресурсів для організації освітнього процесу, а не наукова діяльність як критерій оцінки відповідності НПП займаним посадам (проте якщо з навчально-методичним та інформаційним забезпеченням необхідно погодитись з авторами, то з матеріально-технічним забезпеченням – все ж таки ні, це не функція кафедр, бо вони не є ані розпорядниками коштів у закладі, а ні органом управління закладу).

5. Виходячи з досвіду професійної підготовки військових у наших партнерів країнах НАТО, надати пропозиції від Київського інституту НГУ щодо збільшення в штаті ВВНЗ посад інструкторів на кафедрі тактики та тактико-спеціальної підготовки факультету службово-бойової діяльності та пропозицій від ГУ НГУ щодо можливості матеріального стимулювання осіб на даних посадах (наприклад, преміями або фінансовими надбавками) з метою укомплектування даних посад інструкторами з бойовим досвідом, адже саме такі інструктори та в такій кількості спроможні забезпечити на практичних заняттях, які як ми вже дійшли висновку необхідно збільшувати, якісний процес навчання здобувачів вищої освіти майбутніх офіцерів для успішного виконання ними бойових завдань і військах та досягнення нашої Перемоги.

Список використаних джерел

1. Про Національну гвардію України [Електронний ресурс]: закон України від 13.03.2014 р. URL: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/876-18>. (дата звернення: 03.10.2023).

2. Яковенко Є.С., Белаї С.В., Волков І.М. Запровадження бойового досвіду в освітній процес Національної академії Національної гвардії України під час вивчення загальновійськових дисциплін. Честь і закон, № 4 (83). 2022.

3. Доктрина з вивчення та впровадження досвіду у Збройних Силах України. Генеральний штаб ЗСУ від 03.07.2020 р. № 1928/НВГШ.

4. Про затвердження Інструкції з вивчення та впровадження досвіду виконання бойових (спеціальних) завдань НГУ під час відсічі збройної агресії: наказ Командувача НГУ від 10.11.2022 № 390.

5. Медвідь М.М., Ктіторов М.О., Медвідь Ю.І., Поляков В.Ю., Гаврищук М.М., Вишневська Я.А. Залежність розвитку системи внутрішньої забезпечення якості від впровадження досвіду практичної діяльності в освітній процес закладу вищої освіти. Вісник Черкаського національного університету імені Богдана Хмельницького. №1. 2023.